

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ НА ПОЛІТИЧНИЙ ПРАГМАТИЗМ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 1(17), с. 124–129

Аналізується вплив політичної культури на політичний прагматизм. Політична культура молоді як складне, багатоліке явище, впливаючи на політичний прагматизм, у свою чергу, справляє вплив на свідомість молоді, яка перебуває під впливом політичного прагматизму, тобто формування політичної культури молоді — двоєдиний і складний процес.

Проблема реального та уявного є сьогодні досить актуальною, особливо серед молоді. Все частіше і частіше зустрічаються молоді люди вкрай незадоволені своїм життям, хоча, здається, для цього в них немає жодних вагомих підстав. Що це — прагматизм молоді? Чому вони невдоволені майже всім: навчанням, батьками, країною, світом? Складається таке враження, що людство поступово втрачає відчуття задоволення, щастя. Для таких відчуттів уже недостатньо просто усвідомлювати те, яке це щастя жити, рухатися, спілкуватися; для їх задоволення потрібні вже сильніші стимули: політична культура, політична свідомість, політична участь молоді у сучасному житті українського суспільства в умовах його трансформації. Політична культура є частиною культури людських відносин, це типова, інтегральна характеристика індивідуального чи колективного соціального суб'єкта (молоді), соціальних інститутів, суспільства в цілому, що фіксує рівень розвитку політичної свідомості, політичної діяльності, поведінки молоді.

Поняття “культура” вживається для позначення освіченості та вихованості молоді. Ще давньоримський філософ і політичний діяч Марк Теллій Цицерон використовував поняття “культура душі”, зокрема, він вважав, що філософія є “культурою розуму”.

Виникнення перших знань про політику та їх використання на практиці в Античній Греції можна розглядати як зародження політичної культури. Термін “політична культура” був запро-

ваджений у науковий обіг німецьким філософом епохи Просвітництва Йоганом-Готфрідом Гердером ще у XVIII ст. Систематично його почали використовувати у 50-х роках XX ст.

Потрібно згадати, в який час ми живемо, що дає змогу вести мову про політичну культуру та її вплив на політичний прагматизм молоді. Це епоха постмодернізму, для якої характерна гіперреальність, що виникає з глобалізації джерел інформації, зокрема, з появою такого явища, як Інтернет. Поступово віртуальне спілкування замінює звичайне, а це не може не відбиватися на людській психіці. Найбільше під цей негативний вплив потрапляє саме молодь.

Відомо, що потреби не збігаються з можливостями, але на сьогодні розбіжність між цими поняттями стала значно більшою. З одного боку, глобалізація містифікувала людську свідомість, змусила її повірити у неіснуюче, жити в уявному світі з міфами та ілюзіями — у гіперреальності. Як зазначив Бодріяр, це явище виникає тоді, коли культурні уявлення та знання молоді втрачають зв'язок із соціальною та людською реальністю, яку молоді люди мають характеризувати [2, 78, 83]. Таким чином, молода людина втрачає відчуття реальності, а разом із цим адекватність своїх мрій і цілей.

З іншого боку, з кожним кроком через економічну нестабільність стає все важче задовольняти зовсім елементарні потреби, не кажучи вже про вишукані. Звичайно, це не може не впливати на психіку людини, особливо молоді. Життя втрачає сенс, гармонію, стає нецікавим і нестійким.

Таке явище отримало назву прагматичної чуттєвості або специфічного світосприйняття, де світ фрагментований, а уявлення його моделі просто неможливе. Звідси й нереальні та кумедні мрії молоді, такі, що не мають змісту, бо віддалені від реальності. Ось чому вивчення впливу політичної культури на політичний прагматизм молоді є сьогодні актуальним.

Формування політичної культури молоді — двоєдиний процес: як культура впливає на свідомість молоді, так і молодь своєю поведінкою, вчинками впливає на політичну культуру молоді.

Молоді часто доводиться вирішувати: що більш цінне — збагачення будь-якими засобами чи отримання кваліфікації, відкидання традиційних моральних норм. Це значною мірою впливає на те, яку професію обирає молода людина і чи обирає її взагалі, оскільки часто ми стаємо свідками того, що вагоме і важке рішення приймають батьки абітурієнта.

Виходить, що із самого початку молода людина робить те, що їй не подобається, навчається не там, де хотіла б, працює не так, як могла б. Тому не дивно, що викладачі скаржаться на неухважність та пропуски студентів, а керівники — на пасивність. Бути людиною з високим рівнем політичної культури означає бути залученим у відносини з іншими людьми, безпосередньо з молоддю, зі світом. Це свідчить про те, що все пізнається розумом, а щоб пізнати, що таке критичний розум, треба спочатку з'ясувати, що на нього впливає [1, 135]. Нерідко міркування про необхідність формування політичної культури молоді відбувається без належного усвідомлення суті прагматизму, без усвідомлення взаємозв'язку політичної культури і політичного прагматизму.

Для чіткого розуміння поставленої мети слід проаналізувати сутність комунікативної компетентності, яка в наш час залежить не стільки від історичних, скільки від базових засад і властивостей, притаманних молодій особистості, від змін у суспільстві та його динамічного розвитку. У демократичному суспільстві перед молоддю стоїть питання: "Як себе поводити?" Молоді люди лише з часом доходять висновку про необхідність в комунікації таких якостей, як толерантність, динамічність, політичний компроміс, консенсус, політичний прагматизм, політична культура.

Політична культура — це динамічне явище, феномен, що поєднує і політику з культурою, і комунікативну компетентність.

Що ж слід розуміти молодим людям під поняттям "комунікативна компетентність"?

У найширшому розумінні комунікативну компетентність можна визначити як рівень набутого досвіду міжособистісного спілкування, необхідний молодій людині для того, щоб успішно функціонувати в суспільній системі, зважаючи на власні амбіції та статус. Структура цього творення складається з когнітивного, мотиваційно-оцінювального та конативно-оцінювального компонентів. Здатність молоді до участі у комунікативних ситуаціях, або ситуативну адаптованість, вільне володіння вербальними і невербальними засобами соціально-політичної поведінки можна визначити як основні складові комунікативної компетентності молоді, що розглядається на трьох рівнях:

- макрорівні — у сфері діяльності влади, партій і лідерів;
- мезорівні — у сфері діяльності соціальних інститутів і спільнот;
- мікрорівні — у сфері міжособистісних стосунків.

Комунікативна компетентність є досить важливою для досягнення молоддю цілей і результатів у політиці, для формування іміджу молодого політика. Наприклад, з практики політичної діяльності відомо, що успішні політики, особливо молоді, постійно спілкуються зі своїми виборцями і в процесі цього діалогу мають значно більші можливості впливати на настрої та позиції свого (та й чужого теж) електорату, керуючись політичним прагматизмом.

Молодих людей бажано навчати техніці продуктивного спілкування через тренінги, семінари, круглі столи, конференції, тематичні бесіди. Комунікативна компетентність, як і політичний прагматизм, має бути для молодшого покоління технологією досягнення мети в політиці, особливого значення набуваючи при обговоренні важливих питань на партійних зборах, активну участь в яких можна розглядати як "трамплін" у велику політику. Відомо, що люди з добре розвинутою соціально-психологічною компетентністю, політичною культурою досягають успіху в будь-яких сферах професійної політичної діяльності. Завдяки цьому формуються риси політичних лідерів з явно вираженою соціальною сміливістю, з прагненням до більшої самореалізації в особистому і політично-прагматичному житті. Все це вкрай необхідно для молодих людей, які готуються стати в майбутньому не просто спостерігачами, а активними учасниками розбудови демократичної держави і громадянського суспільства в Україні. Тому всі зусилля влади повинні бути спрямовані

на формування у молоді через політичну культуру державно-патріотичного світогляду та інтересу до політики.

Найважливіше у всьому цьому — вибір молоддю політичних орієнтацій. Завдання психології політичного вибору можна спостерігати у таких діях:

- розвитку здатності до самостійного конструктивного політичного вибору;
- здатності політичної культури трансформуватися під впливом нових явищ у суспільному житті;
- прагматичному обґрунтуванні та пошуку стратегій на політичний вибір, що передбачає наявність у суспільстві різноманітних культур (субкультур, контркультур);
- прогнозуванні поведінки вибору політичних об'єктів і суб'єктів політичного вибору;
- поясненні феноменів політичної поведінки вибору у психолого-прагматичному аспекті, коли політична культура розглядається як інструмент формування нової якості суспільних відносин, їх характеру та впливу на політичний прагматизм молоді.

Психолого-прагматичний підхід до суспільно-політичного вибору відбувається за будь-якої політичної системи. Форма і рівні такого політичного вибору залежать від характеру самої системи та політичної культури, що притаманна певному трансформаційному суспільству.

У сучасній політичній науці виокремлено чотири найпоширеніші підходи до визначення цього трансформаційного процесу:

- *історичний* — пропонує розглядати будь-який політичний вибір як реакцію електорату на ту чи іншу конкретну політичну ситуацію, що склалася на певний час розвитку трансформації українського суспільства;
- *маніпуляційний* — в його основі лежить уявлення про залежність ідейно-політичних позицій електорату від способів формування політичної свідомості громадян засобами масової комунікації під впливом політичної культури, що впливає на політичний прагматизм молоді, який продуктивно вносить зміни в політичну систему і формує нові інститути та елементи цієї системи;
- *індивідуально-психологічний* — стійкі характерні риси індивідуальної психіки впливають на суспільно-політичні позиції особистості, особливо молоді. Тобто людина із сильно вираженою “Я-концепцією” швидше підтримує той політичний рух, який створює

для громадян умови власного вільного вибору, а не державні обіцянки, що спостерігається у політичній практиці;

- *соціологічний* — необхідність аналізу суспільної думки щодо поставленої проблеми. Якщо чесно викривати негаразди у суспільному житті, то, за психоаналізом, суспільство швидше за все буде налаштоване на пошук можливих шляхів подолання проблеми і на посилення трансформаційних процесів в Україні.

Таким чином, вибір молодим поколінням своїх соціально-політичних і прагматичних орієнтацій — багаторівневий процес, що розвивається впродовж усього життя під впливом політичної культури. В умовах сучасної української держави, за відсутності чітких молодіжних партій і програм, електорат у своєму політичному виборі змушений орієнтуватися на окремі особистості, вибір яких дуже обмежений. Виборці віддають перевагу тим політикам чи партіям, погляди і дії яких найбільше відповідають їхнім сучасним потребам і зумовлені соціально-економічним становищем. Такими, зокрема, є дії в системі суспільно-політичних реалій і прагматичних тенденцій молодого покоління, на які впливає політична культура.

Звідси об'єктом статті є політична культура молоді та політичний прагматизм, а предметом дослідження — аналіз політичної культури молоді України в цілому, а також дослідження молоді як окремої соціально-культурної спільноти, хоча слід підкреслити, що досліджень, які б розглядали політичну культуру молоді в нерозривному зв'язку з політичним прагматизмом, а також прогнозували б подальший напрямок зв'язку його розвитку, в українській політичній науці немає [6, 206].

Як свідчать дослідження, сучасна політична культура української молоді характеризується браком знань про власні права й відповідальність за їх дотримання, відсутність інтересу до участі у громадських справах і розв'язанні суспільних проблем, відстороненим ставленням до ухвалення суспільних рішень, а це ускладнює вплив політичної культури на політичний прагматизм, який можна розглядати як одну з найважливіших функцій політичної культури, що виявляється в її впливі на динаміку політичного життя.

Політична культура молоді у взаємозв'язку з політичним прагматизмом надає певне спрямування політичному процесу, справляє вплив на формування і діяльність політичних інститутів, зумовлює поведінку різноманітних соціальних

груп. Вона є найважливішою складовою соціального клімату, що сприяє появі й сприйманню нового у суспільстві.

Політична культура, впливаючи на політичний прагматизм, являє собою систему історично сформованих відносно тривких настанов, переконань, уявлень, ціннісних орієнтацій, моделей поведінки в діяльності суб'єктів політичного процесу.

Політична культура і політичний прагматизм формують і впливають на поняття “молодь”, яке по-різному трактується у багатьох галузях науки — філософії, соціології, політології. Його узагальнений варіант визначає молодь у цілому як окрему соціально-демографічну групу, яка вирізняється сукупністю вікових характеристик, особливостей соціального становища та зумовлених соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, вихованням в умовах демократичного суспільства, що трансформується.

Молодь переважно сконцентрована в містах. Найбільша її питома вага у Західних областях, зокрема на Закарпатті, а також у м. Києві, найнижча — у Чернігівській області.

За даними вчених, приблизно з 14 років молода особа починає усвідомлювати власні соціальні права, місце в суспільстві, своє призначення. До 18 років практично завершується формування основних психофізичних особливостей людини, а до 24-х — припиняються процеси росту людського організму і формується соціальний статус особи, до цього віку молода людина здобуває освіту і певний фах, набуває трудового і життєвого досвіду.

Життя молодої людини поділяється на кілька періодів:

- 1) так званий період пошуку, коли молода людина визначає, ким бути, якою бути, яку професію, спеціальність обрати, де реалізувати свої здібності;
- 2) молода людина інтегрується у суспільство, тобто починається трудова біографія у будь-якій сфері — на виробництві, у науці;
- 3) розпочинається інтенсивна творча праця молодої людини, завершується її соціалізація та становлення, а також формування політичної культури.

Отже, молодь як специфічна демографічна група суспільства визначається не лише за віковими критеріями, а й за місцем, котре вона посідає в соціальній структурі суспільства, за особливостями соціального розвитку.

Молоді покоління різних епох формуються під впливом відповідних соціально-економічних,

культурних, історичних чинників. Тому нинішнє покоління молодого українства суттєво відрізняється від попереднього. Його соціальний портрет мозаїчний, суперечливий [5, 5, 7, 11–14]:

- це покоління людей, які здебільше підтримують процес формування демократичної незалежної держави, відродження України, ринкові перетворення;
- йде процес генерації, що вимагає більш конструктивних і динамічних еволюційних кроків щодо розвитку суспільства;
- це покоління людей, які бажають вчитися, працювати, власними силами забезпечувати своє життя;
- генерація гарячих, радикально налаштованих молодих людей, які не сприймають будь-яку фальш, нещирість, пусті обіцянки стосовно свого сьогодення і майбуття.

Молодь об'єктивно сприйнятлива до новацій. І причиною цього є не лише юнацький ентузіазм, а й відсутність певного життєвого досвіду і знань. У молоді є також інші особливості сприйняття новацій. Вона опановує основи знань у навчальних закладах, переступаючи через значні застарілі й непотрібні пласти, і робить це на якісно іншому, об'єктивно вищому рівні, на відміну від старших поколінь. Це, безумовно, відкриває простір для прогресивного, трансформаційного поступу суспільства загалом під впливом молоді, яка формує політичний прагматизм у взаємозв'язку з політичною культурою.

Але якщо тенденції стосовно кількісних показників молодого покоління бодай на найближчі роки обнадійливі, то прогнози щодо його якісних характеристик невтішні.

Впродовж останніх років сфера освіти набуває значних змін. Діє Закон України про “Загальну середню освіту”, у закладах освіти впроваджується чимало вітчизняних і зарубіжних технологій, зростає мережа навчально-виховних комплексів [3, 238, 239].

Незважаючи на те, що серед усіх фінансових витрат на молодіжну політику найбільше коштів припадає на освіту, їх катастрофічно мало, оскільки їх вистачає лише на фінансування заробітної плати, стипендій, харчування, що спричиняє поступове руйнування матеріальної бази навчальних закладів. Слід додати, що скорочуються загальні обсяги фінансування освіти.

Освіта для більшості молодих людей стає засобом підвищення рівня політичної культури, конкурентоспроможності на ринку праці, прискореного соціального становлення взагалі. Тому мо-

лодь досить прагматично визначається із вибором професії. Молоді люди зважають не лише на свої вподобання, а й враховують попит на спеціалістів відповідного профілю, географію попиту на роботу силу відповідної кваліфікації. Проте вони змушені також брати до уваги й витрати, неминучі під час набуття освіти. Тобто молодь враховує місце розташування навчального закладу, матеріальні умови навчання, рівень оплати. Вона нерідко змушена вирішувати паралельно досить складні прагматичні проблеми ще задовго до вступу до навчальних закладів. Але слід також зазначити, що й набуття середньої освіти, як правило, залежить від працелюбства, настанов у батьківській сім'ї, часто ускладнюється включенням підлітків у трудову діяльність з метою покращання матеріального стану сім'ї [3, 238, 239].

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що соціальні проблеми молоді проявляються надзвичайно гостро, тому для їх розв'язання передусім треба сконцентрувати зусилля державі для проведення молодіжної політики:

- створення умов для вирішення проблем матеріального забезпечення молоді та інших родин;
- проблеми працевлаштування;
- доступність отримання якісної освіти;
- проблеми виховання політичної культури і свідомості, формування політичного прагматизму.

Звідси випливає, що соціальні проблеми молоді мають стати підґрунтям у визначенні напрямів державної молодіжної політики. Багатоманітність проблем і неоднакове їх загострення в різних регіонах вказують на те, що регіональна державна молодіжна політика в різних місцях країни не може впровадитися за єдиним шаблоном, який був би розроблений у Центрі. Копіювання досвіду іншого регіону без його адаптації до місцевих умов є недоцільним і може бути навіть шкідливим. Різноманітність соціальних проблем молоді потребує, зокрема, на низових рівнях регіональної державної молодіжної політики, абсолютно конкретних та адекватних до ситуації підходів у їх вирішенні. І тут велику роль повинні відігравати політична культура і політичний прагматизм.

Освітньою політичною проблемою у процесі перетворення українського суспільства стало апатичне ставлення певної частини молоді до тих процесів, що відбуваються в суспільстві, прагнення відійти від труднощів і проблем у світ суто індивідуальних переживань, наркотиків, сексу, що створюють передумови моральної деградації

особистості. У таке становище найчастіше потрапляють слабкі, безвільні люди, які не здатні самостійно вирішувати проблеми, бо не пристосовані до боротьби за власне майбутнє. Політика соціального захисту населення та майбутнього нації повинна бути спрямована на те, щоб надати допомогу таким молодим людям, вберегти їх від наркозалежності.

Для цього потрібне ефективне державне регулювання економічних процесів, верховенство права і закону, масове функціонування громадських організацій та об'єднань, духовний вплив на суспільство, особливо на молоде покоління. Очевидно, нашим політикам треба зрозуміти, що нині прийшов час виконувати свої обіцянки, щоб захистити націю від деградації, а себе — від природного усунення від влади.

Майбутнє України проростає з одержаних нами знань, з перших кроків професійного і життєвого досвіду, з громадянських рис та якостей, що формуються в молодому віці.

Всією історією, практикою попередніх поколінь уже доведено: які підвалини особистості закладаються у період її становлення, такою і буде людина у всьому подальшому житті. Дуже важливо не втратити, не змарнувати цей дорогий шанс для себе самого, для свого народу і держави.

Давно помічено, що сильні і яскраві особистості виходять на передній план історії на критичних її етапах, коли вирішується доля держав і суспільств. Саме таким є наш час. Його жорстка логіка полягає в тому, що за межею етапу історії ми вступаємо в нову еру системи політичних, економічних і соціальних координат, у нову якість життя.

В ході реалізації цих завдань активізується процес відбору молодих обдарованих особистостей. Приплив нових сил, не обтяжених стереотипами минулого, з нестандартним мисленням, сміливих у своїх рішеннях, допомагає долати інертність, прискорювати розвиток політичних процесів і прагматичних тенденцій.

Нині з молодіжного середовища залучається чимале поповнення політиків, працівників органів державної влади та управління. Непоганою школою політичної і громадянської активності молоді може стати участь у різного роду об'єднаннях, достатньо масових і впливових [4, 52–54, 62–64, 369, 370, 372–374].

Загалом зусилля спрямовуються на те, щоб забезпечити молодим людям фундаментальну підготовку. Це неодмінна передумова і важлива

складова формування інтелектуальної еліти, якої потребує Україна. Державна політика, якщо вона розрахована на більш-менш тривалу перспективу, обов'язково має використати найкраще із сфери освіти, основи якої закладаються ще на шкільній лаві — звідси беруть початок і демократія, і культура, і духовність. Тут формуються інтелектуальний і духовний потенціал нації, визнання та авторитет держави. Спектр освітянських проблем надзвичайно широкий і багатогранний. Кожен громадянин України має бути політично освіченим і мати доступ до якісної освіти.

Сьогоднішня молодь — це наше майбутнє. Але воно виростає із сьогодення, тому потрібно, щоб політична участь та політична культура молоді була активною і конструктивною, а це можливе при взаємній відповідальності держави і молоді, при взаємодії політичної культури, освіти і прагматизму.

Молодь не повинна пасивно очікувати від влади уваги, вона має бути її рівноправним партне-

ром. За молодим поколінням — майбутнє нації, держави, світового прогресу і розвитку.

Література

1. Гаджиев К. С. Американская нация: национальное самосознание и культура. — М.: Экономика, 1990. — 600 с.
2. Дженусов А. И. Политическая культура: концептуальные аспекты // Соц.-полит. журн. — 1994. — №11, 12. — 129 с.
3. Молодь України за соціальний прогрес і злагоду у суспільстві: Матеріали Конгресу української молоді. — К.: АТ "Видавництво Столиця", 1997. — 320 с.
4. Політологія: Навч.-метод. комплекс: Підруч. — К.: Центр навч. літ., 2004. — 425 с.
5. Про становлення молоді в Україні. Щорічна доповідь Президентів України. — К.: Укр. ін-т соц. досліджень, 2000. — 45 с.
6. Штанько В. І., Чорна Н. В., Авксентьева Т. Г., Тихонова Л. А. Політологія. — К.: Инкос, 2007. — 325 с.

За сучасних умов кризи в усіх сферах життя українського суспільства дослідження проблеми політичної культури молоді та політичного прагматизму може дати відповіді на питання, як знайти вихід із ситуації, що склалася, як побудувати демократичне, громадянське суспільство.

В современных условиях кризиса во всех сферах жизни украинского общества исследование проблемы политической культуры молодежи и политического прагматизма может дать ответы на вопросы, как найти выход из сложившейся ситуации, как построить демократическое, гражданское общество.

In nowadays time of crisis in all field of Ukrainian society life, research political culture and political pragmatism problems may be one answer on questions — how can we our exit from our difficult situation which we have today, how can we democratic, civil society.

Надійшла 30 серпня 2007 р.